

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Київський національний університет будівництва і архітектури

**Проекти в галузі інфраструктури:
партнерство державного та приватного секторів**

Методичні рекомендації
до практичних занять з дисципліни
для здобувачів другого (магістерського) рівня вищої освіти
за спеціальністю 076 «Підприємництво та торгівля»
денної та заочної форм навчання

Київ 2024

УДК 338

П79

Укладачі: П.В. Захарченко, канд. техн. наук, професор;
О.В. Романенко, канд. екон. наук, доцент;
В.Л. Скрипник, аспірант

Рецензент Р.А. Дименко, д-р екон. наук, професор

Відповідальний за випуск П.В. Захарченко, канд. техн. наук,
професор

В авторській редакції.

Затверджено на засіданні кафедри товарознавства та комерційної діяльності в будівництві, протокол № 18 від 3 квітня 2024 року.

Проекти в галузі інфраструктури : партнерство державного та приватного секторів : методичні рекомендації до практичних занять з дисципліни / уклад. : П.В. Захарченко, О.В. Романенко, В.Л. Скрипник. – Київ : КНУБА, – 28 с.

Містять тематичний план практичних занять, методичні поради та роз'яснення основних положень, контрольні запитання для кращого опрацювання матеріалу занять.

Призначено для здобувачів другого (магістерського) рівня вищої освіти за спеціальністю 076 «Підприємництво та торгівля» денної та заочної форм навчання.

Загальні положення

Дисципліна «Проекти в галузі інфраструктури: партнерство державного та приватного секторів» студентами спеціальності 076 «Підприємництво та торгівля» відповідно до навчального плану вивчається в одному семестрі в межах одного навчального модуля.

Однією з основних форм навчальної роботи під час вивчення дисципліни є практичні (семінарські) заняття. Під час їх проведення відбувається поточний контроль знань студентів у формі опитування або тестування, детальний розгляд найбільш складних теоретичних положень, аналіз реальних ситуацій, що виникають на підприємствах, практичне застосування отриманих знань для вирішення розрахункових задач та творчих завдань у цій сфері.

Кожне заняття складається із теоретичної частини, що передбачає розгляд у формі дискусії та відповідей на контрольні запитання викладача двох питань з теми, а також практичної частини, під час якої передбачається індивідуальне вирішення розрахункових та ситуаційних задач, виконання творчих завдань із даної теми (які можуть бути аналітичного або проєктного характеру), контроль знань студентів за допомогою тестів.

Підготовка студентів до практичних (семінарських) занять має проводитись регулярно та рівномірно протягом вивчення курсу з використанням даних методичних рекомендації, які містять плани кожного практичного (семінарського) заняття, узгоджені з навчальною програмою дисципліни, методичні поради та роз'яснення основних положень кожної теми, контрольні запитання до самоперевірки знань студентів, список рекомендованої літератури. Результати цієї підготовки перевіряються під час поточного контролю на практичних (семінарських) заняттях, під час планових контрольних робіт, та суттєво впливають на підсумкову оцінку студентів з дисципліни «Проекти в галузі інфраструктури: партнерство державного та приватного секторів».

*Методичні рекомендації для підготовки до практичних
занять з дисципліни
«Проекти в галузі інфраструктури: партнерство державного
та приватного секторів»*

Змістовий модуль I.

Тема 1. Загальні принципи управління проєктами. Вступ до проєктів з розвитку інфраструктури. Партнерство державного та приватного секторів. Державно-приватне партнерство (ДПП)

Теоретична частина

Питання до обговорення

1. Сутність та класифікація ДПП, його основні принципи та ознаки.
2. Концепція публічно-приватного партнерства (ППП), його основні відмінності від ДПП.
3. Найпоширеніші типи проєктів ДПП «будівництво-управління-передача» (БУП) та «будівництво – володіння – управління» (БВУ).

Методичні поради та роз'яснення основних положень

Під час вивчення першого питання необхідно спочатку з'ясувати зміст таких понять, як «проєкт», «учасники проєкту» та «управління проєктом» («проєктний менеджмент»), а також розглянути основні складові проєктного менеджменту. Також слід вивчити поняття «інфраструктура» як складова економічної системи країни та її основні складові: виробничу та соціальну, а також визначити показники якості її функціонування.

Далі необхідно розглянути визначення ДПП та його класифікацію за такими ознаками:

- залежно від сфери суспільної діяльності, в якій започатковується ДПП;
- за спрямуванням проєктів ДПП і, відповідно, обов'язками приватного партнера, а також його правами щодо об'єкта ДПП;

- за складом учасників ДПП;
- за рівнем ДПП.

Проаналізуйте основні ознаки ДПП, а саме:

- співробітництво підприємств і організацій різних секторів економіки;
- участь у ньому організацій державного і приватного секторів;
- товари й послуги суспільного характеру як результат діяльності ДПП;
- обов'язкову присутність у ньому фінансових відносин;
- розподіл ризиків (результатів), який присутній у кожному проєкті ДПП;
- наявність конкретних суб'єктів (учасників) двосторонніх відносин («держава – бізнес») – таких як комерційні та некомерційні організації, науково-дослідні установи та освітні заклади, міжнародні організації, фінансові донори та інші економічні агенти;
- наявність міжсекторальних організаційних мереж, створених партнерами та учасниками ДПП, – консорціумів, асоціацій, організаційно інтегрованих формувань тощо.

Обміркуйте основні принципи державно-приватного партнерства, до яких належать:

- рівність перед законом державних та приватних партнерів під час провадження діяльності в рамках державно-приватного партнерства;
- заборона будь-якої дискримінації та обмеження прав приватних партнерів, крім випадків, передбачених законом;
- узгодження інтересів державного та приватного партнерів з метою досягнення взаємної вигоди та реалізації мети діяльності в рамках державно-приватного партнерства;
- незмінність цільового призначення та форми власності об'єкта державно-приватного партнерства протягом усього строку реалізації проєктів у рамках державно-приватного партнерства;
- визнання прав державними та приватними партнерами, обов'язків і відповідальності, що передбачені спеціальним законодавством України та визначені умовами договору, укладеного в рамках

державно-приватного партнерства;

- справедливий розподіл ризиків, пов'язаних із виконанням договорів, укладених у рамках державно-приватного партнерства;
- забезпечення розподілу прибутку між державним та приватним партнерами на умовах, визначених договором.

Далі дослідіть причини виникнення ДПП, такі як недостатній обсяг державних ресурсів для модернізації, реконструкції та розвитку виробничої та соціальної інфраструктур, що перебувають у власності державного сектору, а також відсутність у держави фахівців з належним досвідом управління та відповідних йому механізмів у різних сферах господарювання.

Подумайте, чому ДПП є ефективною альтернативою приватизації інфраструктурних об'єктів. Обґрунтуйте свою думку.

Розгляньте сутність концепції публічно-приватного партнерства (ППП) та його відмінності від ДПП.

Дослідіть найпоширеніші типи проєктів ДПП «будівництво-управління-передача» (БУП) та «будівництво – володіння – управління» (БВУ).

Практична частина

1. Вхідний контроль знань студентів з дисципліни.
2. Виконання практичного завдання на тему «Розподіл відповідальності між державою та приватним сектором у різних типах ДПП».

Контрольні запитання

1. Дайте визначення поняттю «Партнерство державного та приватного секторів».
2. Які, на вашу думку, перспективи розвитку і реалізації проєктів у галузі інфраструктури України?
3. Чим, на вашу думку, обумовлене виникнення методів співпраці між державним та приватним секторами?
4. Які критерії успішності проєктів у площині партнерства державного та приватного секторів?

5. Дайте характеристику основним формам партнерства державного та приватного секторів: підписання контракту на виконання робіт, створення спільного підприємства, передача в оренду.
6. У яких сферах можлива реалізація проєктів співпраці державного та приватного секторів?
7. Назвіть фактори розвитку партнерства державного та приватного секторів.
8. Як ви вважаєте, чи можливо в Україні замінити повну приватизацію об'єктів інфраструктури на відповідні проєкти партнерства державного та приватного секторів?
9. Дайте характеристику такій формі партнерства державного та приватного секторів, як проєкти «будівництво – управління – передача» та їхні різновидам.
10. Дайте характеристику такій формі партнерства державного та приватного секторів, як проєкти «будівництво – володіння – управління».

Тема 2. Досвід європейських країн та країн СНД у реалізації інфраструктурних проєктів

Теоретична частина

Питання до обговорення

1. Історичний розвиток ДПП та ППП у країнах Заходу.
2. Досвід Східної Європи та країн СНД у розвитку інфраструктури із використанням механізмів ДПП та ППП.
3. Сучасний стан та передумови для розвитку ДПП та ППП в Україні.
4. Досягнення принципів сталого розвитку під час реалізації проєктів ДПП.

Методичні поради та роз'яснення основних положень

Вивчаючи перше питання, спочатку розгляньте основні причини виникнення ДПП, такі як брак державних коштів на реалізацію інфра-

структурних проєктів та неефективність функціонування інфраструктури під управлінням держави.

Розгляньте призначення та принципи британської концепції «приватна фінансова ініціатива (PFI)», а також результати її реалізації з 1992-го по поточний час. Дізнайтесь, в яких сферах інфраструктури реалізуються проєкти ДПП в інших країнах Західної Європи та які результати вони дають.

Далі проаналізуйте розвиток ДПП у США та Канаді. Визначте, який вплив на реалізацію проєктів ДПП у США мають Закон «Про фонд розвитку стратегічної інфраструктури», а також такі новації як об'єднання інтересів та ресурсів органів влади різного рівня (федерального, штатів, місцевого) під час реалізації проєктів, а також залучення приватного сектору до участі у ДПП як звільнення від сплати певного податку. Розгляньте основні інструменти підтримки проєктів ДПП у Канаді, що застосовуються в окремих провінціях.

Проаналізуйте досвід реалізації проєктів ДПП у Нідерландах та Франції та розгляньте специфіку французьких моделей фінансування ДПП.

Дослідіть сучасні тенденції розвитку інфраструктурних проєктів у країнах Західної Європи.

Під час вивчення другого питання розгляньте досвід реалізації проєктів ДПП та відповідну законодавчу базу Казахстану та Киргизстану.

Під час вивчення третього питання поміркуйте, які передумови для розвитку ДПП та ППП наразі є в Україні, проаналізуйте досвід реалізації таких проєктів. Охарактеризуйте стан вітчизняної державної підтримки розвитку ДПП та ППП.

Вивчаючи четверте питання, спочатку розгляньте поняття сталого розвитку та його основні принципи. Розгляньте напрями та шляхи мінімізації енергоспоживання об'єктів під час розробки проєктів ДПП, у тому числі новітні енергоефективні матеріали, що можуть застосовуватись у будівництві. Проаналізуйте роль модульних технологій будівництва, комп'ютерного моделювання будівель, ресайклінгу будматеріалів у досягненні цілей сталого розвитку.

Практична частина

1. Виконання творчого завдання на тему «Аналіз кількісних показників та результатів реалізації проєктів державно-приватного партнерства в країнах Європи».
2. Виконання творчого завдання на тему «Аналіз передумов та досвіду реалізації проєктів ДПП в Україні».

Контрольні запитання

1. Яким чином проходив процес еволюції ДПП у країнах Заходу?
2. Назвіть основні аспекти концепції Приватної фінансової ініціативи (ПФІ).
3. Яким чином прийняття ПФІ вплинуло на розвиток партнерства державного та приватного секторів у Великій Британії та інших країнах?
4. Яким чином розвивалося ДПП у Сполучених Штатах Америки та Канаді та яка специфіка реалізації ДПП у цих країнах? Які практичні результати ДПП можете навести?
5. Яким чином розвивалося ДПП у Нідерландах та Франції? Яка специфіка реалізації ДПП у цих країнах? Які практичні результати ДПП можете навести?
6. Які передумови існують для розвитку ДПП в Україні?
7. Які проєкти ДПП були реалізовані в Україні та як можна охарактеризувати результати їх реалізації?
8. У чому полягає сутність концепції сталого розвитку та як вона має враховуватись під час реалізації проєктів ДПП?
9. Які інноваційні будівельні матеріали дозволяють мінімізувати енергоспоживання будівель у процесі реалізації проєктів ДПП?

Тема 3. Законодавчі та нормативні аспекти проєктів у галузі інфраструктури

Теоретична частина

Питання до обговорення

1. Загальна характеристика законодавчого регулювання ДПП в Україні.
2. Основні види договорів ДПП в Україні, нормативні вимоги до їхнього змісту.
3. Регулювання ДПП в окремих галузях транспортної інфраструктури України.

Методичні поради та роз'яснення основних положень

Під час вивчення першого питання, перш за все, проаналізуйте цілі та принципи державного регулювання ДПП. Розгляньте зміст Закону України «Про державно-приватне партнерство» та проаналізуйте, чи досягнуті наразі результати, які очікувались від його прийняття. Проаналізуйте можливості для реалізації проєктів ДПП, які надає Закон України «Про відчуження земельних ділянок, інших об'єктів нерухомого майна, що на них розміщені, які перебувають у приватній власності, для суспільних потреб чи з мотивів суспільної необхідності».

Під час вивчення другого питання спочатку розгляньте нормативну базу щодо договорів концесії: сутність, сторони, умови проведення концесійного конкурсу тощо.

Далі розгляньте Закон України «Про угоди про розподіл продукції» та дослідіть умови, призначення, порядок укладання та виконання відповідного договору.

Розгляньте умови та призначення договорів про спільну діяльність у формі створення простого товариства та порядок створення спільних підприємств у процесі реалізації проєктів ДПП на основі діючої нормативної бази.

Розгляньте нормативну базу та порядок реалізації проєктів ДПП на підставі оренди державного та комунального майна.

Розгляньте нормативну базу та порядок реалізації проєктів ДПП у формі лізингу.

Під час вивчення третього питання розгляньте нормативні акти та зазначені у них особливості реалізації проєктів ДПП щодо таких об'єктів, як аеропорти, залізниця, автомобільні шляхи.

Практична частина

1. Виконання творчого завдання на тему «Аналіз відмінностей законодавства України стосовно ДПП та відповідного законодавства провідних країн ЄС».
2. Аналіз досконалості українського законодавства з точки зору регулювання концесійних відносин в Україні.

Контрольні запитання

1. Які нормативні акти складають законодавчу базу України щодо питань державно-приватного партнерства?
2. Охарактеризуйте, відповідно до Закону України «Про загальні засади державно-приватного партнерства», основні принципи здійснення ДПП, можливі сфери застосування ДПП, можливі джерела фінансування.
3. Наскільки наявна законодавча база у нашій країні є сприятливою для реалізації партнерства державного та приватного секторів?
4. Що являє собою концесійний договір? Які його основні умови, порядок реєстрації та порядок розірвання? За якою процедурою проводиться концесійний конкурс?
5. Що являє собою договір про розподіл продукції? Які його основні умови, порядок реєстрації та порядок розірвання?
6. Що являє собою договір про спільну діяльність? Які його основні умови, порядок реєстрації та порядок розірвання?
7. Яким чином регламентується діяльність спільних підприємств в Україні?
8. Які нормативні акти регламентують питання оренди державного та комунального майна в Україні? Яке державне та комунальне майно може бути передане в оренду? Охарактеризуйте суб'єкти

орендних відносин та основні умови договору оренди.

9. Дайте визначення поняттю «лізингу», охарактеризуйте його різновиди. Яким чином цей механізм може бути застосований у ДПП?
10. Проаналізуйте, яким чином ДПП може бути реалізоване у різних сферах економіки України (зокрема автомобільні дороги, залізниці, аеропорти)?

Тема 4. Проєкти «Будівництво – Управління – Передача» (БУП)

Теоретична частина

Питання до обговорення

1. Загальна характеристика проєктів БУП.
2. Основні етапи реалізації проєктів БУП.
3. Переваги та недоліки проєктів БУП порівняно з іншими видами проєктів ДПП.

Методичні поради та роз'яснення основних положень

Під час вивчення першого питання розгляньте етапи проєктів БУП, а саме:

- підготовка проєкту;
- запрошення до участі в тендері;
- подання тендерних пропозицій;
- обрання переможця;
- переговори та оформлення документації;
- будівництво об'єктів концесії;
- управління об'єктом БУП.

Вивчіть типовий порядок взаємодії учасників даних проєктів (держави, концесіонера, банків) на кожному етапі.

Під час вивчення другого питання розгляньте етап проєктів БУП у сфері «будівництва», а саме такі його характеристики:

- графік будівництва;

- контрольний лист, що дозволяє визначити, чи відповідає збудований об'єкт меті концесійної угоди;
- забезпечення ліквідації недоробків у разі їх виникнення;
- право держави вносити зміни в документацію;
- право інспектування об'єкта;
- вимоги до інформаційного забезпечення та звітності;
- умови страхування;
- контролювання субпідрядних договорів.

Дізнайтесь сутність та порядок реалізації етапу проєктів БУП «експлуатація/управління».

Розгляньте сутність та призначення етапу проєктів БУП «передача/відчуження», а також такі його характеристики:

- строки відчуження/передачі;
- сума, що виплачується державою власнику за передачу об'єкта;
- умови відчуження/передачі,
- передача прав на використання технологій;
- передача гарантійних та інших прав;
- гарантії.

Під час вивчення третього питання розгляньте основні переваги проєктів БУП, такі як фінансування приватним сектором, стимулювання розвитку, ефективність витрачання коштів, ефективний розподіл ризиків, державний контроль, передача ноу-хау, соціальні та політичні вигоди. Також проаналізуйте недоліки проєктів БУП, такі як висока вартість проєктів для держави, участь інвесторів власним капіталом, передача контролю над проєктом від інвесторів до банків, висока залежність результатів проєкту від точності оцінки та прогнозування його мікро- та макросередовища.

Проаналізуйте досвід реалізації проєктів БУП в Україні. В чому полягають основні перешкоди їх реалізації. Обґрунтуйте свою думку.

Практична частина

1. Виконання творчого завдання на тему «Аналіз типової структури БУП-проєкту у площині основних учасників та договірних взаємо-

- відносин між ними».
2. Виконання творчого завдання на тему «Аналіз фінансової структури типової концесії».
 3. Виконання творчого завдання на тему «Комплексна характеристика конкретного проєкту БУП».

Контрольні запитання

1. Які основні етапи реалізації проєкту БУП?
2. Які основні учасники беруть участь у проєктах БУП.
3. Які функції держави під час підготовки проєкту та запрошення до участі у тендері?
4. Які критерії обрання переможця концесійного конкурсу?
5. У чому полягає етап «будівництво» проєкту БУП?
6. У чому полягає етап «експлуатація/управління» проєкту БУП?
7. У чому полягає етап «передача/відчуження» проєкту БУП?
8. Хто може виступати учасником проєктів БУП?
9. У чому полягають переваги проєктів БУП?
10. Які ви можете назвати недоліки проєктів БУП?

Тема 5. Обґрунтування доцільності інфраструктурних проєктів та оцінка їхньої ефективності

Теоретична частина

Питання до обговорення

1. Критерії економічної та фінансової доцільності інфраструктурних проєктів. Технічна здійсненність проєкту.
2. Некономічні критерії ефективності інфраструктурних проєктів: політичні, соціальні, правові, адміністративні, екологічні.

Методичні поради та роз'яснення основних положень

Починаючи вивчення першого питання, слід розглянути поняття доцільності реалізації проєкту. Далі слід зрозуміти, що реалізація

проєкту можлива тільки за умови, якщо всі учасники визнають його доцільним, – тобто за умови взаємовигідного узгодження їхніх інтересів.

Далі слід вивчити критерії економічної ефективності проєкту ДПП для держави, такі як реальна вартість вкладень у проєкт, навантаження на бюджет країни та фінансова автономність проєкту. Потім слід розглянути критерії фінансової ефективності проєкту для інвесторів, такі як рентабельність, чистий приведений дохід, внутрішня норма дохідності тощо, а також такий економічний критерій, як можливість виведення валютних надходжень від проєкту.

Далі розгляньте порядок розрахунку фінансових показників проєкту, перелік необхідних вхідних даних для їхнього розрахунку та методи прогнозування значень цих вхідних даних.

Дізнайтесь, яким чином визначається технічна здійсненність проєкту, що є обов'язковою умовою його фінансування.

Під час вивчення другого питання з'ясуйте значення категорії соціальної ефективності проєкту та порядок її визначення. Далі дізнайтесь, які політичні фактори можуть вплинути на рішення про затвердження проєкту, як на схвалення та реалізацію проєкту впливає нормативна база країни, у тому числі наявність спеціальних правових режимів для інвестицій у окремі сфери (регіони), антимонопольне законодавство та складність і тривалість адміністративних процедур, необхідних для реалізації проєкту.

Далі розгляньте екологічні критерії оцінки проєктів ДПП та порядок їх оцінки.

Практична частина

1. Вирішення задач на тему «Оцінка доцільності та ефективності конкретних інфраструктурних проєктів ДПП в Україні (світі)».

Контрольні запитання

1. Яким чином визначається економічна доцільність проєкту БУП для держави?

2. Яким чином визначається економічна доцільність проєкту БУП для представників приватного сектору?
3. Яким чином визначається рентабельність проєкту ДПП?
4. Яким чином визначається чистий приведений дохід проєкту ДПП?
5. Яким чином визначається технічна здійсненність проєкту?
6. У чому полягає соціальна ефективність проєктів ДПП?
7. Як визначається політична доцільність інфраструктурних проєктів?
8. Які правові та адміністративні обмеження можуть завадити реалізації проєкту ДПП?
9. Які існують особливі правові режими для інвестування в окремі галузі (регіони) та як вони впливають на реалізацію проєктів ДПП?
10. Який можливий вплив проєкту ДПП на навколишнє середовище?

Тема 6. Державні закупівлі. Організація та проведення тендерів

Теоретична частина

Питання до обговорення

1. Основні види тендерних процедур, їхня порівняльна характеристика.
2. Законодавче регулювання тендерних процедур в Україні.

Методичні поради та роз'яснення основних положень

Починаючи вивчення першого питання, спочатку розгляньте сутність та різновиди тендерних процедур, що застосовуються під час укладання контрактів на проєкти ДПП (відкрита процедура, обмежена процедура, переговорна процедура.). Далі розгляньте, як впливають на вибір тендерної процедури такі ризики проєкту що пов'язані з проєктуванням та будівництвом інфраструктурного об'єкта; ризики, пов'язані з фінансуванням будівництва; експлуатаційні ризики, що

пов'язані з функціонуванням та обслуговуванням споруди; ризики, пов'язані з живучістю механізмів винагороди і потоком надходжень від проєкту, а також політичні та законодавчі ризики.

Далі дізнайтесь, як у різних країнах відбувається запрошення до участі у тендері та яку інформацію для потенційного учасника тендера воно включає стосовно проєкту.

Під час розгляду другого питання розгляньте законодавчі вимоги до проведення тендерів у країнах ЄС та Україні, звернувши увагу на такі аспекти, як порядок оголошення торгів та повідомлення про них, вимоги для допуску до участі в торгах, вимоги до тендерної пропозиції, порядок розгляду та критерії оцінки тендерних пропозицій та порядок визначення переможця, причини відмови учасникам тендера, порядок укладання договору з переможцем тендера, причини визнання торгів недійсними або такими, що не відбулись.

З'ясуйте, яким чином має створюватись та функціонувати тендерний комітет. Дізнайтесь, з якою метою вимагається забезпечення тендерної пропозиції та у якій формі воно може надаватись.

Розгляньте особливі процедури тендерних закупівель (такі як процедура двоступеневих торгів, запит цінних пропозицій (котирувань), закупівля у одного виконавця, а також торги з обмеженою участю виконавців) з точки зору умов і порядку їх проведення.

Практична частина

1. Виконання творчого завдання на тему «Аналіз основних вимог до тендерної документації в Україні».
2. Виконання творчого завдання на тему «Процедура оскарження процедури та результатів тендерних торгів в Україні».

Контрольні запитання

1. Що являють собою торги (тендери), з якою метою їх проводять?
2. У яких формах може бути проведений тендерний процес?
3. Що являють собою тендерні вимоги?
4. Які вимоги висуваються до тендерної документації?

5. Що таке тендерний комітет, які функції він виконує?
6. Що являє собою забезпечення тендерної пропозиції та для чого воно вимагається?
7. Яка процедура проведення відкритих торгів?
8. Які торги називають закритими?
9. Що таке двоступеневі торги?
10. Що являє собою процедура запиту цінових пропозицій?

Тема 7. Організація системи управління проєктами. Огляд договірних структур

Теоретична частина

Питання до обговорення

1. Сутність концесії. Загальна характеристика договорів ДПП, критерії вибору їх форми.
2. Угода про консорціум.
3. Договір будівельного підряду.
4. Договір про експлуатацію та обслуговування. Угоди про обов'язкове постачання продукції (надання послуг) та про обов'язкову закупівлю товарів (послуг) приватним сектором під час реалізації проєктів ДПП.

Методичні поради та роз'яснення основних положень

Вивчаючи перше питання, слід розуміти, що основою усіх договорів ДПП є концесія – тобто передачу природних багатств, підприємств, інших господарських об'єктів, що належать державі чи територіальній громаді, в тимчасову експлуатацію іншим державам, іноземним фірмам, приватним особам.

У процесі концесії взаємовідносини учасників проєктів ДПП можуть встановлюватись на підставі договорів різних типів, вибір залежить як від характеристик самого проєкту (у першу чергу – стадії готовності до експлуатації інфраструктурного об'єкту), так і від інтересів його учасників.

Обираючи тип договору ДПП, перш за все доцільно скласти матрицю ризиків для усіх видів ризику та стадій проєкту, а потім роз-

поділити їх між його учасниками. Також доцільно розробити перелік заходів для мінімізації чи покриття ризиків, які обов'язково мають знайти відображення у майбутньому контракті.

З'ясуйте, які заходи мінімізації та покриття ризиків можуть зазначатись у контрактах ДПП. Дізнайтесь, які інші обов'язкові розділи має містити типовий контракт ДПП.

Під час вивчення другого питання необхідно відмітити, що найпопулярнішою формою реалізації проєктів ДПП традиційно є консорціум, який може існувати як у формі певного меморандуму чи договору про співпрацю, так і у формі створення спільного підприємства.

Розгляньте, які питання взаємодії учасників консорціуму мають бути вирішені учасниками у процесі його створення. Далі розгляньте можливий зміст основних пунктів угоди про консорціум, а саме:

- формування ресурсної бази проєкту;
- порядок прийняття рішень;
- розподіл витрат та доходів;
- припинення консорціуму та вихід з його складу;
- добровільне обмеження прав учасників консорціуму.

Розгляньте, яким чином буде функціонувати консорціум у різних організаційно-правових формах, у тому числі у формі товариства з обмеженою відповідальністю та акціонерного товариства.

Під час вивчення третього питання розгляньте, в чому полягає сутність договору будівельного підряду та його основні різновиди. Далі з'ясуйте зміст його основних положень, таких як вартість термін та якість будівельних робіт, механізм контролю за діяльністю підрядника, відповідальність за порушення договору та гарантійні зобов'язання. Охарактеризуйте вимоги до даного договору вітчизняного законодавства, у тому числі до змісту та порядку розрахунку кошторису, складу та змісту проєктної документації на будівництво (що має бути розроблена до початку будівництва державою або підрядником). Дізнайтесь, які дозвільні процедури необхідно пройти в Україні перед початком реалізації будівельного проєкту та яким чином здійснюється державний архітектурно-будівельний контроль та прийняття об'єкта в експлуатацію.

Під час вивчення третього питання розгляньте зміст договору про експлуатацію та обслуговування об'єкта. Подумайте, для яких об'єктів та за яких умов державі доцільно передати об'єкт в експлуатацію приватному сектору. Дізнайтесь, в яких формах експлуатаційна організація та держава можуть отримувати винагороду від реалізації проекту ДПП. Дізнайтесь, в чому полягає сутність угод про обов'язкове постачання продукції (надання послуг) та угоди про обов'язкову закупівлю товарів (послуг), та за яких умов вони укладаються із експлуатаційною організацією.

Практична частина

1. Виконання творчого завдання на тему «Аналіз змісту та особливостей договорів ДПП інфраструктурних проєктів, що реалізовані в Україні».

Контрольні запитання

1. Що являє собою концесія?
2. Що таке «матриця ризиків»?
3. Які види проєктних угод ДПП вам відомі?
4. Що являє собою угода про консорціум? У чому полягає її специфіка?
5. Окресліть основні умови угоди про консорціум.
6. Що являє собою договір акціонерів? Назвіть основні аспекти, які необхідно вирішити у процесі створення акціонерного товариства.
7. Охарактеризуйте договір будівельного підряду.
8. Охарактеризуйте договір про експлуатацію та обслуговування.
9. Які ви знаєте способи винагороди експлуатаційної організації?
10. Що являють собою договори на постачання та закупівлю продукції?

Тема 8. Стратегія фінансування інфраструктурних проєктів

Теоретична частина

Питання до обговорення

1. Фінансування проєктів ДПП за рахунок інвестиційних джерел.
2. Фінансування проєктів ДПП за рахунок позикового капіталу.
3. Лізинг в системі фінансування інфраструктурних проєктів.

Методичні поради та роз'яснення основних положень

Вивчаючи перше питання, слід розуміти, що для проєктів ДПП одним із джерел фінансування, хоча б частково, має бути акціонерний капітал, що є важливою передумовою надання державної гарантії та можливості залучення комерційного кредитування.

Дізнайтесь, які права та ризики в проєкті ДПП мають учасники стосовно інвестування власного капіталу. Розгляньте основні фактори, що впливають на частку власного капіталу у проєкті, а саме:

- економічна модель проєкту;
- оцінка ємності потенційного ринку збуту;
- дивіденди, які вимагають інвестори на власний капітал;
- ризикованість проєкту;
- законодавчі вимоги до власного капіталу в проєктах ДПП;
- інтереси держави як ініціатора проєкту ДПП;
- вимоги кредиторів до участі інвесторів проєкту власним капіталом.

Далі розгляньте перелік документів, якими оформлюється залучення акціонерного капіталу у проєктах ДПП, їхній зміст та порядок затвердження.

З'ясуйте, що являє собою змішане фінансування проєктів ДПП та яку роль воно відіграє у зменшенні потреби проєктів у акціонерному капіталі. Дізнайтесь про основні форми змішаного фінансування та порядок їх використання у проєктах ДПП.

Під час вивчення другого питання розгляньте сутність кредиту та основні форми його надання у проєктах ДПП, а також про його переваги та недоліки як джерел фінансування проєктів ДПП. Дізнайтесь, що являє собою забезпечення кредиту та в яких формах воно може надаватись. Вивчіть, які існують схеми погашення кредиту (стандарт, ануїтет) та які фактори визначають розмір відсоткової ста-

вки за кредит. Подумайте, яку відсоткову ставку за кредит доцільно застосовувати у проєктах ДПП: фіксовану або плаваючу. Обґрунтуйте свою думку.

Далі розгляньте механізм фінансування проєктів ДПП шляхом випуску облігацій, тобто їхні сутність, різновиди, переваги та недоліки як форми позикового фінансування проєктів ДПП. Проаналізуйте основні форми облігаційного фінансування проєктів ДПП (використання вузькоспеціалізованих страхувальників та призначення агента проєкту).

Під час вивчення третього питання дізнайтесь про сутність концепції лізингу, передумови його використання у проєктах ДПП. Розгляньте відмінності французької та британської форм лізингу та їхній вплив на взаємовідносини учасників проєктів ДПП. Дізнайтесь, які податкові знижки можуть надаватись учасникам проєкту ДПП у процесі фінансування з використанням лізингу та за яких умов. Проаналізуйте основні переваги лізингу як форми фінансування проєктів ДПП (збільшення об'єму грошового потоку, що позитивно впливає на приєвбливість проєкту; нове або додаткове джерело надходження коштів для проєкту; більша зацікавленість орендодавця-постачальника або виробника в успішності проєкту), а також основні його недоліки (ускладнення переговорного процесу та оформлення документації, підвищення вимог до учасників проєкту з боку кредиторів, додаткові вимоги орендодавця (держави) допроєктного підприємства та внаслідок усього переліченого зниження показників фінансової ефективності проєкту ДПП).

Необхідно відмітити, що саме під час застосування лізингової форми фінансування проєктів ДПП найчастіше проводяться заходи із хеджування ризиків (валютних, циклічних, ринкових тощо). Дізнайтесь, що являє собою хеджування ризиків проєктів ДПП та за допомогою яких фінансових інструментів воно може здійснюватись.

Практична частина

Виконання творчого завдання на тему «Аналіз структури фінансування проєктів ДПП, реалізованих в Україні (світі)».

Контрольні запитання

1. Назвіть можливі джерела фінансування інфраструктурних проєктів.
2. Охарактеризуйте специфіку фінансування інфраструктурних проєктів за рахунок акціонерного капіталу.
3. Які фактори впливають на частку власного капіталу у фінансуванні проєктів ДПП?
4. Охарактеризуйте специфіку фінансування інфраструктурних проєктів за рахунок кредитування.
5. Охарактеризуйте специфіку фінансування інфраструктурних проєктів за рахунок змішаного фінансування.
6. Дайте визначення поняттю «облігацій», їхні різновиди.
7. Охарактеризуйте специфіку фінансування інфраструктурних проєктів за рахунок випуску облігацій.
8. Дайте визначення поняттю «лізингу», його різновиди.
9. Охарактеризуйте специфіку фінансування інфраструктурних проєктів за рахунок лізингу.
10. Що являє собою процедура хеджування ризиків та як вона застосовується в проєктах ДПП?

Тема 9. Фінансові інститути розвитку (ФІР)

Теоретична частина

Питання до обговорення

1. Роль ФІР у реалізації проєктів ДПП.
2. Найзначніші світові ФІР, що беруть участь у реалізації проєктів ДПП: Міжнародна фінансова корпорація (МФК), Європейський банк реконструкції та розвитку (ЄБРР), Європейський інвестиційний банк (ЄІБ).
3. Експортно-кредитні агентства та страхування політичних ризиків.

Методичні поради та роз'яснення основних положень

Вивчаючи перше питання, слід розуміти, що фінансові інститути

розвитку (ФІР) відіграють важливу роль в інфраструктурних проєктах саме у країнах з перехідною економікою, до яких належить і Україна.

Дізнайтесь, що являють собою ФІР, яким чином вони створюються, які цілі переслідують та які функції вони виконують у процесі реалізації проєктів ДПП. З'ясуйте, що являє собою така функція як «чесна брокерська роль» та чому її найефективніше можуть виконувати саме ФІР.

Під час вивчення другого питання детально вивчіть найпотужніші світові ФІР, що беруть участь у реалізації проєктів ДПП (МФК, ЄБРР, ЄІБ). Дізнайтесь, ким та для чого вони створені, в чому полягають основні принципи їхньої діяльності, у якій ролі та за яких умов вони беруть участь у проєктах ДПП, які їхні обмеження та пріоритети у фінансуванні тощо. Які з перелічених ФІР, виходячи із перелічених характеристик, найбільше підходять для реалізації проєктів ДПП у різних галузях інфраструктури України? Обґрунтуйте свою думку.

Вивчаючи третє питання, дізнайтесь, що являють собою Експортно-кредитні агентства країни (ЕКА), з якою метою вони створюються та за яких умов вони надають підтримку учасникам проєктів ДПП. Розгляньте основні форми підтримки проєктів ДПП з боку ЕКА, такі як проєктне фінансування, рефінансування, збереження відсоткової ставки, покриття ризику недотримання гарантійного зобов'язання та страхування інвестицій. Розгляньте основні види проєктних ризиків, які можуть покривати ДПП, та проаналізуйте механізми їх покриття.

Охарактеризуйте діяльність найвідоміших світових ЕКА, зокрема британського ECGD, німецького Hermes та C&L Deutsche Revision, американського Eximbank, французького COFACE, японських J#EXIM та MITI та Світового банку. Який досвід перелічених установ може бути використаний Україною? Обґрунтуйте свою думку.

Практична частина

Проаналізуйте роль ФІР у реалізації конкретних проєктів ДПП в Україні (світі).

Контрольні запитання

1. Що являють собою фінансові інститути розвитку?
2. Яку роль ФІР відіграють у площині фінансування проєктів ДПП?
3. Наведіть приклади фінансових інститутів розвитку.
4. Охарактеризуйте діяльність Міжнародної фінансової корпорації.
5. Охарактеризуйте діяльність Європейського банку реконструкції та розвитку.
6. Охарактеризуйте діяльність Європейського інвестиційного банку.
7. Яку роль відіграють експортно-кредитні агентства у реалізації інфраструктурних проєктів?
8. Які послуги можуть надавати експортно-кредитні агентства?
9. Охарактеризуйте діяльність Департаменту гарантій експортних кредитів (ECGD, Велика Британія).
10. Охарактеризуйте діяльність консорціуму Hermes та C&L DeutscheRevision (Німеччина).

Список рекомендованої літератури

1. Закон України від 1.07.2010 №2404-VI «Про державно-приватне партнерство» (із змінами та доповненнями) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: / (чинний). – Назва з екрана.
2. Закон України від 03 жовтня 2019 р. № 155-IX «Про концесію» (із змінами та доповненнями) [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/155-20#Text> / (чинний). – Назва з екрана.
3. Бондар Н. М., Псярнецький Є. В. Методичне забезпечення оцінювання ефективності транспортних інфраструктурних проєктів, що реалізуються на засадах державно-приватного партнерства. Економіка та управління на транспорті. – 2018. – Вип. 5. – С. 11–24, 25.
4. Брайловський І. А. Стратегія забезпечення розвитку державно-приватного партнерства в Україні : автореф. дис. ... д-ра екон. наук : 08.00.03. – Чернігів, 2018. – 40 с.
5. Воробйова М. О. Особливості процедури прийняття рішення про здійснення проєктів державно-приватного партнерства / М. О. Воробйова // Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Економіка. – 2018. – Вип. 1. – С. 19 – 26.
6. Дергачова В. В., Кузнецова К. О. Державно-приватне партнерство як інституціональний інструмент інвестування економіки країни. Бізнес Інформ. – 2018. – № 1. – С. 111 – 116.
7. Державно-приватне партнерство як механізм підвищення енергоефективності будівель бюджетних установ і організацій комунальної форми власності [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://appp.com.ua/wp-content/uploads/2019/09/PPP_EnEff_Last.pdf
8. Державно-приватне партнерство : Навчальний посібник. – Київ : Навчально-методичний центр «Консорціум із удосконалення менеджмент-освіти в Україні», 2016. – 404 с.
9. Круглов В. В. Розвиток державно-приватного партнерства в Україні : механізми державного регулювання : монографія / В. В. Круглов. – Харків : Вид-во ХарПІ НАДУ «Магістр», 2019. – 252 с.
10. Никифорок О.І., Гусєв Ю.В., Чмирьова Л.Ю. Державно-

приватне партнерство : інституціональне середовище для розвитку та модернізації інфраструктури України / Економіка і прогнозування. – 2018. – № 3. – с. 79–101.

11. Павлов В. В. Державно-приватне партнерство як чинник формування інноваційного середовища в Україні. Ефективна економіка. – 2018. – № 4. – URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=7798>.

12. Пйонтко Н. Б. Державно-приватне партнерство в системі інструментів вирівнювання регіонального розвитку. Наукові праці НДФІ. – 2018. – Вип. 1. – С. 43–58.

13. Про затвердження Методики виявлення ризиків, пов'язаних з державно-приватним партнерством, їх оцінки та визначення форми управління ними : Постанова Кабінету Міністрів України від 16.02.2011 р. № 232. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/232-2011-%D0%B> (дата звернення: 22.02.2019).

14. Шулюк Б.С. Розвиток фінансового механізму державно-приватного партнерства в Україні: моногр. – Тернопіль : ЗУНУ, 2023. – 434 с.

Інформаційні ресурси

1. Сайт Верховної Ради України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws>
2. Сайт Державної служби статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.ukrstat.gov.ua/>
3. Сайт Національної бібліотеки України ім. В.І. Вернадського [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.nbuv.gov.ua/> .
4. Сайт Бібліотеки КНУБА [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://library.knuba.edu.ua/> .
5. Сайт електронної бібліотеки [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.infolibrary.com.ua/books-text-2031.html> .

Навчально-методичне видання

**Проекти в галузі інфраструктури:
партнерство державного та приватного секторів**

Методичні рекомендації
до практичних занять з дисципліни
для здобувачів другого (магістерського) рівня вищої освіти
за спеціальністю 076 «Підприємництво та торгівля»
денної та заочної форм навчання

Укладачі: **Захарченко** Петро Володимирович,
Романенко Олеся Валеріївна,
Скрипник Владислав Леонідович

Випусковий редактор *Л. С. Тавлуй*
Комп'ютерне верстання *К. А. Мавроді*

Підписано до друку 08.01.2025. Формат 60 x 84_{1/16}
Ум. друк. арк. 1,63. Обл.-вид. арк. 1,75.
Електронний документ. Вид. № 140/III-24

Видавець і виготовлювач:
Київський національний університет будівництва і архітектури

Проспект Повітряних Сил, 31, Київ, Україна, 03037

Свідоцтво про внесення до Державного реєстру суб'єктів
видавничої справи ДК № 808 від 13.02.2002

